

OSOBI NE I PSIHOLOŠKI UVJETI RAZVOJA
DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Copyright © Golden marketing – Tehnička knjiga, 2004., Zagreb

Sva prava pridržana

Nakladnik

Golden marketing – Tehnička knjiga

Jurišićeva 10, Zagreb

Za nakladnika

Ana Maletić

Recenzenti

dr. sc. Gordana Kuterovac Jagodić

mr. sc. Renata Miljević-Riđički

Crteži

djeca Dječjeg vrtića “Vedri dani”, Zagreb

ISBN 953-212-180-3

Branka Starc – Mira Čudina-Obradović – Ana Pleša
– Bruna Profaca – Marija Letica

OSOBINE I PSIHOLOŠKI UVJETI RAZVOJA DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

**PRIRUČNIK
za odgojitelje, roditelje
i sve koji odgajaju
djecu predškolske dobi**

Voditeljica projekta
Matilda Markočić

Sadržaj

Predgovor	7
<i>Kako je nastao priručnik</i>	7
<i>Što priručnik sadrži i koja mu je namjena</i>	8
I. dio: RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI	11
<i>Razvoj motorike</i>	15
<i>Razvoj spoznaje</i>	20
<i>Razvoj govora</i>	26
<i>Emocionalni i socijalni razvoj</i>	31
<i>Razvoj igre</i>	48
<i>Razvoj likovnih sposobnosti</i>	50
<i>Optimalni uvjeti za razvoj likovnih sposobnosti</i>	55
<i>Razvoj glazbenih sposobnosti</i>	57
<i>Optimalni uvjeti za razvoj glazbenih sposobnosti</i>	61
II. dio: OSOBINE DJETETA U POJEDINIM RAZVOJNIM RAZDOBLJIMA	63
Dijete u dobi do 3 mjeseca	65
<i>Razvoj motorike</i>	65
<i>Razvoj spoznaje</i>	67
<i>Razvoj govora</i>	68
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	70
<i>Igra</i>	70
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi do 3 mjeseca</i>	71
Dijete u dobi od 3 do 6 mjeseci	73
<i>Razvoj motorike</i>	73
<i>Razvoj spoznaje</i>	74
<i>Razvoj govora</i>	75
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	77
<i>Igra</i>	77
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi od 3 do 6 mjeseci</i> ...	77
Dijete u dobi od 6 do 12 mjeseci	79
<i>Razvoj motorike</i>	79
<i>Razvoj spoznaje</i>	80
<i>Razvoj govora</i>	81
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	84
<i>Igra</i>	85
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi od 6 do 12 mjeseci</i> ...	85

Dijete u dobi od 1 do 2 godine	87
<i>Razvoj motorike</i>	87
<i>Razvoj spoznaje</i>	88
<i>Razvoj govora</i>	90
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	93
<i>Igra</i>	95
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi od 1 do 2 godine</i> . . .	96
Dijete u dobi od 2 do 3 godine	99
<i>Razvoj motorike</i>	99
<i>Razvoj spoznaje</i>	101
<i>Razvoj govora</i>	103
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	106
<i>Igra</i>	110
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi od 2 do 3 godine</i> . . .	111
Dijete u dobi od 3 do 4 godine	113
<i>Razvoj motorike</i>	113
<i>Razvoj spoznaje</i>	115
<i>Razvoj govora</i>	118
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	120
<i>Igra</i>	123
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi od 3 do 4 godine</i> . . .	124
Dijete u dobi od 4 do 5 godina	127
<i>Razvoj motorike</i>	128
<i>Razvoj spoznaje</i>	129
<i>Razvoj govora</i>	132
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	134
<i>Igra</i>	137
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi od 4 do 5 godina</i> . . .	138
Dijete u dobi od 5 do 6 godina	141
<i>Razvoj motorike</i>	141
<i>Razvoj spoznaje</i>	143
<i>Razvoj govora</i>	147
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	148
<i>Igra</i>	151
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi od 5 do 6 godina</i> . . .	152
Dijete u dobi od 6 do 7 godina	153
<i>Razvoj motorike</i>	154
<i>Razvoj spoznaje</i>	155
<i>Razvoj govora</i>	158
<i>Socio-emocionalni razvoj</i>	159
<i>Igra</i>	162
<i>Psihološki uvjeti optimalnog razvoja djeteta u dobi od 6 do 7 godina</i> . . .	162
Literatura	165

Predgovor

Kako je nastao priručnik

Suvremeno koncipirani programi za predškolsku djecu temelje se na poznavanju *potreba i mogućnosti predškolskog djeteta*. U skladu s tim planiraju se poticaji i cjelokupna briga za djetetov razvoj i odgoj. *Potrebe i mogućnosti djeteta* također su kriterij za procjenjivanje razvoja i kriterij za vrednovanje uspješnosti utjecaja na razvoj i odgoj djeteta.

Ove postavke zahtijevaju priručnik koji bi odgojiteljima u dječjim jaslicama i vrtićima pomogao da dobro upoznaju potrebe i mogućnosti djece s kojom rade. Postojeći udžbenici dječje psihologije nisu se pokazali dovoljno primjenjivi za korištenje u jaslicama i vrtiću. Tako je za potrebe prakse pod okriljem tadašnjeg Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu još 1987. godine nastao radni materijal *Karakteristike i psihološki uvjeti optimalnog razvoja predškolskog djeteta*. Pod vodstvom prosvjetne savjetnice mr. sc. Matilde Markočić izradila ga je skupina predškolskih psihologa: Snježana Bilać, Marija Filipović, mr. sc. Ana Ivaković-Klečina, Marija Letica, mr. sc. Renata Miljević-Ridički, Ana Pleša, mr. sc. Bruna Profaca i Branka Starc. Znatan doprinos kvaliteti materijala već tada je dala dr. sc. Mira Čudina-Obradović kao konzultant i recenzent. Ono što je u radnom materijalu bilo novo i korisno za odgojitelje bila je njegova struktura – razvojne osobine bile su opisane za svaku dob zasebno.

U proteklih 15 godina *Osobine dobi*, kako se uobičajeno nazivao taj stručni materijal, bile su korištene u svim dječjim vrtićima grada Zagreba, pa i izvan Zagreba. U međuvremenu znanost je došla do novih spoznaja i uočena je potreba da se materijal osuvremeni, dopuni i poboljša u nekim dijelovima. Svojevrsno prilagođivanje bilo je potrebno i zbog činjenice da *Osobine dobi* postaju dio opsežnijeg priručnika za planiranje i vrednovanje rada s djecom u dječjim jaslicama i vrtiću (kao i u ostalim programskim oblicima koji imaju suglasnost ministarstva u resoru prosvjete). Stoga je dio iste radne grupe, opet u organizaciji više savjetnice mr. sc. Matilde Markočić, izradio dopunjeno i prošireno izdanje koje je po opsegu i sadržaju preraslo u priručnik *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Uz prethodni stručni materijal autoricama je glavni oslonac u pisanju tog priručnika bio sveučilišni udžbenik “Dječja psihologija – moderna znanost” autora R. Vasta, M. M. Haith i S. A. Miller u izdanju Naklade Slap, Jastrebarsko, 1998. godine. Priručnik su uredile dr. sc. Mira Čudina-Obradović, mr. sc. Matilda Markočić i Branka Starc.

Što priručnik sadrži i koja mu je namjena

Priručnik je koncipiran kao pregled razvojnih osobina djeteta predškolske dobi. Ono što je sasvim novo u prvom dijelu dopunjenog izdanja jest **prikaz pojedinih aspekata razvoja** predškolskog djeteta: razvoj motorike, spoznaje, govora, emocionalni i socijalni razvoj i razvoj igre te razvoj likovnih i glazbenih sposobnosti. U drugom dijelu priručnika opisana su razvojna razdoblja, tj. **opisano je dijete određene dobi** i što ono u pojedinom području razvoja doseže u toj dobi. Naznačeno je i kada su izraženije individualne razlike među djecom iste dobi. Istovremeno se ne zanemaruje da je dijete cjelovito i jedinstveno biće.

Iako se može reći da dijete ne treba gledati “rascjepkano” na pojedine aspekte razvoja, jer npr. spoznajnog razvoja nema bez razvoja motorike i govora, niti se mogu jedan bez drugog pratiti npr. socio-emocionalni i spoznajni razvoj, ipak smo to u ovom priručniku iz praktičnih razlog učinili. Tako se za svaku dob opisuje razvoj motorike, spoznaje, govora, socio-emocionalni razvoj i igra. Kao mozaik složeni su pojedini dijelovi u cjelinu – dijete u razvoju.

U drugom dijelu priručnika svako poglavlje **prati jednu godinu života**. Za prvu godinu života, kada je razvoj iznimno brz i bogat, opisuju se osobine djeteta u kraćim razdobljima (0-3 mj., 3-6 mj. i 6-12 mj.), dok se za 2., 3., 4., 5., 6. i 7. godinu razvojne osobine opisuju za svaku godinu u cjelini. Na kraju svakog poglavlja o osobinama djeteta određene dobi navode se **psihološki uvjeti optimalnog razvoja**. Te “upute” su nastojanje da se sadržaj teksta prevede na praktičnu i primjenjivu razinu za sve one koji žele omogućiti i poticati optimalan razvoj djeteta predškolske dobi.

Ovako koncipiran priručnik vjerujemo da može poslužiti za više namjena.

- Svaki smišljen, djetetu primjeren utjecaj, mora se temeljiti na poznavanju djetetova razvoja – kako razvoja uopće, tako i aktualnog razvojnog trenutka i razvojnog trenda. Iz toga slijedi da *Osobine dobi* mogu poslužiti kao temelj za **planiranje utjecaja** na razvoj djeteta. Poznavajući dječji razvoj, znat ćemo što podržavati, što poticati i što možemo očekivati u određenoj dobi djeteta.
- Svako bavljenje djetetom traži i **praćenje napredovanja** u razvoju. Gdje je dijete sada, razvija li se u očekivanim granicama razvoja, u čemu “žuri”, u čemu “kasni”, kolike su očekivane individualne razlike? U čemu mu mogu pomoći svojim planskim utjecajem? Je li potrebna neka stručna pomoć? Do odgovora na ova pitanja lakše se dolazi korištenjem *Osobina dobi*.
- Svako bavljenje djetetom također traži **vrednovanje vlastitog utjecaja** na dijete i njegov razvoj i odgoj. Jesam li učinio/la ispravno, kvalitetno, dovoljno? Radeći sa skupinom djece vrednovanje postaje složenije. I kad su djeca u skupini manje-više iste dobi, individualne razlike među

djecom čine skupinu vrlo šarolikom. Koristeći se *Osobinama dobi*, prepoznavanje pojedinca unutar skupine i razine razvoja skupine u cjelini olakšano je i omogućava daljnji planski utjecaj na razvoj i odgoj djece i svakog djeteta posebno.

Svi oni koji se žele uspješno baviti razvojem i odgojem djeteta moraju poznavati razvojne osobine i tijek razvoja. To vrijedi i za roditelje i za stručnjake u dječjim jaslicama i vrtićima. I njihova međusobna komunikacija i suradnja, čiji je cilj optimalan utjecaj na djetetov razvoj, mora se temeljiti na poznavanju razvoja. Zato ovaj priručnik vidimo kao stručni materijal koji će omogućiti i stručnjacima i roditeljima da bolje osmisle svoj utjecaj na razvoj i odgoj djeteta i da se pri tome bolje međusobno razumiju i skladnije surađuju.

Korištenje ovog priručnika u izvanobiteljskom kontekstu može pomoći u kreiranju kurikula u dječjim jaslicama, vrtiću i drugim programskim oblicima prema nacrtu obvezne pedagoške dokumentacije (NN 83/2001.). Time se lakše ostvaruje orijentacija na dijete, a ne na sadržaje što je bila karakteristika prethodnih predškolskih programa. Prepoznavanje potreba djece u skupini mora se odraziti na određivanje razvojnih zadaća i utjecati na kreiranje cjelokupnog ozračja i konteksta vrtića čemu se u praksi pridaje sve više važnosti.

Stalno praćenje razvoja djeteta i njegovih potreba omogućuje prepoznavanje i posebnih potreba djeteta (ubrzani razvoj ili zastoji – privremeni i trajni) te pravovremeno osiguravanje odgovarajućih poticaja koji mogu imati kompenzacijske interventne dimenzije.

Naglasiti valja da je korištenje *Osobina dobi* do sada omogućilo ostvarivanje cilja, zadaća i načela važećeg stručno-koncepcijskog dokumenta *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece* (1991. g.). Uza sve rečeno primjena *Osobina dobi* može biti i važan doprinos ostvarivanju prava djeteta u skladu s *Nacionalnim programom odgoja i obrazovanja za ljudska prava* (utemeljenog na Konvenciji o pravima djeteta, usvojenoj u UN-u 1989. g., a ratificiranoj od Republike Hrvatske 2001. g.). Mnogi stručni susreti urednika i autora ovog priručnika pratili su veliko nestrpljenje stručnjaka u praksi i iščekivanje cjelovitog izdanja priručnika, kao odraz potrebe stalnog unapređivanja procesa odgoja i obrazovanja predškolske djece.

Priručnik nema normativnu funkciju već orijentacijsku za uočavanje tijeka razvoja i odgoja i temelj je za detaljnije određivanje razvojnog statusa djeteta – djelatnošću psihologa i drugih stručnjaka, a u dogovoru s roditeljima.

mr. sc. Matilda Markočić
Branka Starc, psiholog

I. dio

**RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE
DOBI**

Kao **razvoj** razumijemo slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta poradi kojih se ono mijenja te postaje sve veće, spretnije, sposobnije, društvenije, prilagodljivije itd. Na dijete se nekad gledalo kao na “čovjeka u malom”. Danas znamo da to nije tako i da se čovjek razvija i mijenja od začeca do smrti. Tako je cilj razvojne psihologije, jednog od najvećih među brojnim područjima psihologije, opisati ponašanje čovjeka u svakoj točki razvoja te otkriti uzroke i procese koji dovode do promjena u ponašanju. **Dječja psihologija** pak usredotočuje se na period djetinjstva jer ono ima razvojne specifičnosti.

Poznavanje dječjeg razvoja (motoričkog, spoznajnog, socio-emocionalnog i dr.) temelj je dječje psihologije. Istraživači dječjeg razvoja upućuju nas koliko je važan redosljed razvojnih stadija, ali i da svako dijete daje individualni pečat određenom razdoblju. Nadalje, istraživanja su tijekom 20. stoljeća dovela do spoznaje da razvoj nije pravocrtan. Svaki razvojni stadij nosi promjene u oba smjera; napredak u jednom području prati zastoje u nekom drugom području. Kako dijete sazrijeva, izmjenjuju se sekvence pojedinih stadija: razdoblja ravnoteže zamjenjuju neravnoteže, pa razdoblja zaokruživanja, suprotnosti, povlačenja, ekspanzije.

Znamo da se kroz dječji razvoj prelamaju nasljedni (biološki, genetski) i okolinski (učenje, odgoj) utjecaji, da ovisi o razvoju neuroloških struktura (mozak, živci), da je razvoj dinamičan proces, da se zbiva u socijalnom kontekstu i da je fleksibilan.

Danas na dijete gledamo kao na cjelovito biće, a na njegov razvoj kao složenu pojavu koja je više nego zbroj pojedinih aspekata razvoja. Takav pristup koji nazivamo **holistički** postavlja sljedeće principe:

- *Razvoj počinje prije rođenja.*
- *Razvoj ima više međusobno povezanih dimenzija.*
To uključuje tjelesni, spoznajni, emocionalni i socijalni razvoj koji utječu jedan na drugi i razvijaju se usporedno. Stoga svaka razvojna intervencija utječe na sva područja razvoja.
- *Razvoj se odvija predvidljivim koracima i učenje se pojavljuje u prepoznatljivim sekvencama unutar kojih postoji veliki individualni varijabilitet u brzini razvoja i stilu učenja djeteta.*
- *Razvoj i učenje se pojavljuju kao rezultat djetetove interakcije s ljudima i predmetima iz okoline.*
- *Dijete je aktivni nositelj vlastitog razvoja.*

Ovo su bila ishodišta od kojih smo pošli u predstavljanju **osobina i psiholoških uvjeta razvoja djeteta** predškolske dobi. Svi koji se bave djecom moraju znati i razumjeti gdje dijete jest u određenom trenutku svoga razvoja i koji su utjecaji koji tome pridonose, osobito psihološki i socijalni. Više je razloga zbog kojih trebamo poznavati dječji razvoj:

- djetinjstvo je razdoblje brzog i složenog razvoja
- utjecaji iz ranog djetinjstva utječu na kasniji razvoj
- poznavanje prirode procesa ranog razvoja pomaže u razumijevanju kasnijih složenijih ponašanja
- poznavanjem dječjeg razvoja kompetentnije unosimo promjene u život djeteta i rješavamo probleme koje djetinjstvo nosi (bilo na individualnom planu ili pak globalnom – odgojnom, obrazovnom, socijalnom).

Jednostavnije rečeno, najvažniji razlog zašto moramo poznavati karakteristike razvoja, redoslijed faza i značajke djeteta u svakoj fazi jest mogućnost stvaranja optimalnih uvjeta za razvoj u okolini djeteta.

Kad govorimo o optimalnim uvjetima razvoja mislimo na sljedeće:

- **Materijalni okoliš** koji okružuje dijete (prostor, predmeti, igračke, mogućnost kretanja prostorom i baratanja predmetima, poticajni prizori, slike, zbivanja, zvukovi, glazba i govor odraslog).
- **Socijalna okolina** – nazočnost, dostupnost i reaktivnost odrasle osobe, tjelesni dodir, emocionalni odnosi odraslih u okolini djeteta, glasovna, verbalna i govorna komunikacija; društvo vršnjaka, igra s odraslima i vršnjacima; učenje posredovanjem iskustva (imenovanjem predmeta, pojava, objašnjenjima, opisivanjem, pričanjem priča, razvijanjem govora).

U sljedećem tekstu prikazat ćemo najprije opće karakteristike djetetova razvoja u njegovim najvažnijim i najočitijim vidovima:

- razvoj motorike
- razvoj spoznaje
- razvoj govora
- emocionalni i socijalni razvoj
- razvoj igre
- razvoj likovnih sposobnosti
- razvoj glazbenih sposobnosti.

Najprije ćemo iznijeti kratak pregled svakog od navedenih aspekata razvoja, a zatim ćemo podijeliti cjelokupni predškolski period na razvojna razdoblja. Za svako razvojno razdoblje prikazat ćemo detaljniju sliku djetetovih razvojnih karakteristika uz opis optimalnih uvjeta koji će omogućiti njihovo najbolje ostvarenje.

Razvoj motorike

Kao razvoj motorike razumijevamo djetetovu sve veću sposobnost svrhovitog i skladnog korištenja vlastitog tijela za kretanje i baratanje predmetima. Razvoj motorike može se pratiti kroz njegove faze, a koje su vidljive u usavršavanju držanja tijela (posturalne kontrole), kretanja (lokomocije) i baratanja predmetima (manipulacije).

U prvoj godini života u dojenčeta ćemo lako uočiti **refleksne i stereotipne pokrete**. Refleksi su automatske reakcije na određene podražaje. Krogh (1994) navodi da je u malih beba zabilježeno 27 različitih refleksnih reakcija (npr. žmirkanje, sisanje, kašljanje, zijevanje itd.). Stereotipni pokreti nisu reakcija na vanjski podražaj, niti imaju neku vidljivu svrhu. Njih je u beba zabilježeno 47 različitih vrsta (ritanje, mahanje, ljuljanje itd.). Ove refleksne i spontane aktivnosti oko četvrtog mjeseca života sve više će zamijeniti slični, ali voljni pokreti. Sve je to dakako usko povezano sa sazrijevanjem središnjeg živčanog sustava te razvojem osjetila i percepcije. Prisutnost, odsutnost, kao i razvojni tijek refleksnih reakcija važan je pokazatelj neurološkog sazrijevanja i indikator razvoja složenijih funkcija mozga (Vasta i suradnici, 1998). Naime, moguće je predvidjeti neke teškoće u razvoju ako se refleksni pokreti ne integiraju u očekivanom vremenu u voljne pokrete, koji čine višu razvojnu razinu. Razlog izostanka te integracije može biti oštećenje u porodu, bolesti i povrede, kao i teže zanemarivanje djeteta (Beaty, 1994).

Motorički razvoj događa se određenim redoslijedom u skladu s razvojnim načelima. Upravljanje voljnim pokretima djeteta započinje kontrolom pokreta glave i vrata, pa postupno preko voljnih pokreta rukama napreduje do voljnih pokreta nogama (cefalokaudalno načelo). Drugi smjer razvoja kontrole voljnih pokreta je od sredine trupa prema ekstremitetima, tj. djetete najprije kontrolira i upravlja pokretima ruku iz ramena, kasnije pokretima iz lakta i konačno pokretima šake i prstiju (proksimodistalno načelo).

Prema Krogh (1994) u prvoj i drugoj godini razvijaju se **rudimentarna ponašanja** koja uključuju osnovne **voljne aktivnosti**: pokretanje glave i gornjeg dijela trupa, prevrtanje, sjedenje, puzanje, stajanje i hodanje. Te motoričke vještine pojavljuju se u sve zdrave djece upravo tim redoslijedom i u prilično predvidivoj dobi. Razlog tome je slijed i tempo razvoja živčanog i mišićno-koštanog sustava. Dijete, motivirano da djeluje, iskoristit će okolinske uvjete i stjecati prva iskustva o sebi, svojem tijelu i svojim pokretima, o predmetima, prostoru i ljudima (Vasta i suradnici, 1998). Tako će se razvoj motorike i razvoj spoznaje uzajamno podržavati. Važno je reći da u tom ranom periodu života na razvoj motorike prvenstveno utječe neurološko sazrijevanje, te da "učenje" djeteta da npr. hoda neće imati efekte prije nego je djetete za to sazrelo.

Ipak, za normalan psihomotorni razvoj potrebno je i iskustvo, tj. dijete treba imati dovoljno prilika za dodire s fizičkom okolinom i slobodnim kretanjem u okviru njegovih mogućnosti (Papalia i Olds, 1992).

Rane motoričke aktivnosti čine temelj za razvoj **osnovnih pokreta** i prirodnih oblika kretanja koji se pojavljuju u dobi između druge i sedme godine. U osnovne pokrete Vasta i suradnici (1998) ubrajaju tri skupine pokreta, i to za:

- **kretanje** (hodanje, trčanje, skakanje, preskakivanje, poskakivanje i penjanje)
- **održavanje ravnoteže** (držanje glave, savijanje, istežanje, okretanje, njihanje, kotrljanje, izmicanje i hodanje po gredi)
- **baratanje predmetima** (bacanje, hvatanje, udaranje i šutiranje).

Osnovni pokreti temelj su motoričkih vještina i pojavljuju se po pravilu u sve djece. Njihovo daljnje usavršavanje nastavlja se u školskoj dobi. Oni su temelj i za **sportske vještine**.

Prema Vasta i sur. (1998) i Teodorović i sur. (1997) od prvih pokušaja djeteta u izvođenju osnovnih pokreta do zrele skladne radnje prođe i do tri godine, pa zato djetetu treba dovoljno vremena i prostora da prakticira, vježba i tako usavršava svoje motoričke vještine. Temeljne vještine se razvijaju preko tri faze: u *početnoj fazi* se postiže gruba koordinacija i osnovni tijek kretanja – dijete pokušava izvesti sklop pokreta, ali mu nedostaju pripremne i završne komponente; u *osnovnoj ili prijelaznoj fazi* postiže se fina koordinacija i diferencijacija pokreta – dijete ima više kontrole nad potrebnim pokretima, ali svi oni još ne čine povezanu cjelinu; i tek u *zreloj fazi* se postiže stabilizacija – svi sastavni dijelovi-pokreti postaju dobro uklopljeni u skladnu i odrješitu radnju, tj. vještinu (npr. bacanje lopte).

U cijelom predškolskom razdoblju možemo u djeteta pratiti i postupno usavršavanje korištenja šake i prstiju za *fino manipuliranje* predmetima. Zreli, usavršeni stupanj fine motorike dijete doseže tek oko osme godine. Od prvog hvatanja sitnih predmeta u dobi od oko 9 mjeseci, do npr. pravilnog držanja olovke može proći 3-4 godine. Beaty (1994) navodi da se zrela vještina korištenja olovke očekuje tek između 5. i 7. godine. Međuovisnost pojedinih područja dječjeg razvoja vidi se i u sazrijevanju fine motorike koja omogućava npr. korištenje materijala za likovno izražavanje što je važan uvjet razvoja djetetovih likovnih sposobnosti.

Ono što određuje kakvi će biti pokreti i kretanje djeteta – spretni, brzi, precizni – jesu **motoričke sposobnosti**. One su temelj za razvoj i usavršavanje pojedinih vrsta pokreta i motoričkih vještina (Petz, 1992). Pri rođenju sve sposobnosti su samo potencijali koji će se tek razviti. Kao i ostale sposobnosti (npr. intelektualne, glazbene i dr.), i motoričke sposobnosti određene su nasljednim faktorima, ali ovise i o uvjetima u kojima dijete raste. Dijete kojem se

OSObine I PSIHOLOŠKI UVJETI RAZVOJA
DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Nakladnik

Golden marketing – Tehnička knjiga
Zagreb, Jurišićeva 10
tel.: 01/4810-820, faks: 01/4810-821
e-mail: golden-marketing@zg.htnet.hr
www.golden-marketing.hr

Izvršni urednik

Ilija Ranić

Lektorica

Alka Zdjelar-Paunović

Likovno rješenje korica

Studio Golden

Grafički urednik

Nenad B. Kunštek

Tisak

Kastmiller, Zagreb

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
UDK 159.922.7-053.4(035)

OSObine i psihološki uvjeti razvoja djeteta
predškolske dobi : priručnik za odgojitelje, ro-
ditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske
dobi / Branka Starc... <et al.> ; voditeljica
projekta Matilda Markočić. – Zagreb : Golden
marketing – Tehnička knjiga, 2004.

Bibliografija

ISBN 953-212-180-3

1. Starc, Branka
I. Djeca predškolske dobi -- Psihološki
razvoj -- Priručnik

440127103